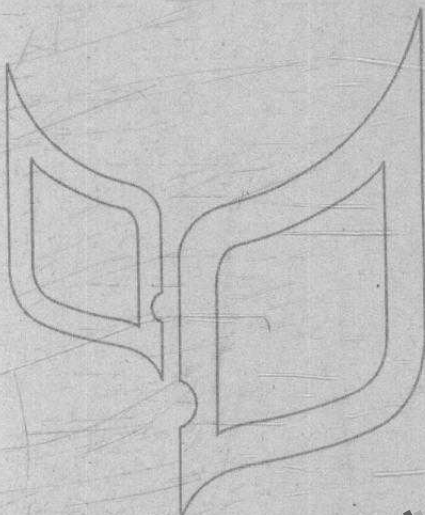

هویت در مه
طرح‌واره‌ای در هویت‌یابی جنسیتی دختران
دکتر مریم رونوف ملایری

www.ketab.ir

هویت در مه

طرح‌واره‌ای در هویت‌یابی جنسیتی دختران

با مقدمه‌ای از دکتر حمید رحیمیان

نویسنده: دکتر مریم رئوف ملایری

ویراستار: دکتر علی‌اکبر امیر اقبال

معاونت روان: هادی رحیمیان، محمد تاجری

صفحه‌آرایی: ابوالفضل منوچهری، امید معماریان

طراح جلد: مهدی پروین

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

نوبت و سال چاپ: چاپ اول، ۱۴۰۲

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: صنوبر

آفاق معرفت

Āfāghe Marefat

تهران: خیابان پاسداران، خیابان گل‌نبی،
نبش جنوبی خیابان ناطق نوری (زمرد)،
شماره ۹ (ساختمان زمرد)، طبقه دوم

تلفن: ۲۲۸۴۷۰۳۵

@afagh_book

خرید اینترنتی: afaghbook.com

«سرشناسه: رئوف ملایری، مریم، ۱۳۴۱- «عنوان و پدیدآور: طرح‌واره‌ای در هویت‌یابی جنسیتی دختران/ مریم رئوف ملایری. «مشخصات نشر: تهران: آفاق معرفت، ۱۴۰۱. «مشخصات ظاهری: ۲۴۰ص: جدول شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۲۸۰۸-۱-۲ «فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات: فیبا. یادداشت: کتابنامه: ص: ۲۲۴-۲۴۳. «عنوان دیگر: طرح‌واره‌ای در هویت‌یابی جنسیتی دختران «موضوع: هویت جنسی - تبعیض جنسی علیه زنان - جنسیت - جنبه‌های مذهبی - اسلام - طرح‌واره روانشناسی «رده‌بندی کنگره: HQ۱۰۷۵ «رده‌بندی دیویی: ۳۰۵/۳ «شماره کتابشناسی ملی: ۹۰۰۵۱۵۵ «اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

• شرط فروش: حق هر نوع چاپ و تکثیر فقط برای ناشر محفوظ است •

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
۱۷	پیش‌گفتار
۲۱	مقدمه مؤلف
۲۹	فصل اول: مبانی نظری هویت جنسیتی
۲۹	۱-۱- مفاهیم و کلیات
۲۹	تعریف هویت
۳۲	اصطلاح جنس و جنسیت
۳۶	نقش جنسیتی
۳۷	عملکرد جنسیتی
۳۷	کلیشه‌های جنسیتی
۳۹	۲-۱- نظریه‌های شکل‌گیری هویت و نقش جنسیتی
۴۳	۳-۱- هویت جنسیتی دختران
۴۷	جنسیت و شکل‌گیری آن در مراحل جنینی
۴۸	تمایزات جنسیتی از منظر مطالعات زیست‌شناختی
۴۹	هویت جنسیتی از منظر مطالعات روان‌شناختی
۵۲	تفاوت‌های ژنتیکی، عصبی و هورمونی
۵۵	تأثیر نوسانات هورمونی بر مغز دختران
۵۷	تأثیر تفاوت‌های عصبی و هورمونی بر رفتار زن و مرد
۶۰	تفاوت‌های مغز زن و مرد و تأثیرات رفتاری آن
۶۲	تفاوت‌های عاطفی، هیجانی دختر و پسر

۶۴	بلوغ سریع تر مغز دختران
۶۸	جنسیت زدایی (نادیده انگاشتن تمایزات جنسیتی)
۷۱	تبعیض جنسیتی، عدالت جنسیتی
۷۳	فصل دوم: زن و دیدگاه ها
۷۳	۱-۲- زن در نگاه فلاسفه و اندیشمندان
۸۰	۲-۲- زن و فمینیسم
۸۳	۲-۳- زن در دیدگاه روان شناسان
۸۴	۲-۴- زن در آئینه حقوق
۸۴	سازمان ملل و اسناد بین المللی حقوق زنان
۸۹	جنسیت و عدالت جنسیتی در اسناد جمهوری اسلامی ایران
۹۲	سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، فصل هفتم (هدف های عملیاتی و راهکارها)
۹۳	۲-۵- زن از منظر اسلام
۹۳	شاخصه های هویتی زن در اسلام
۹۷	تبیین نفس انسانی و جنسیت در قرآن
۱۰۰	وظایف و نتایج عملی مشترک و فراجنسیتی در دیدگاه قرآن
۱۱۴	الگوی زن مسلمان
۱۱۶	فاطمه زهرا علیها السلام سرآمد زنان دو جهان
۱۲۱	فصل سوم: خانواده
۱۲۱	۳-۱- جایگاه و نقش خانواده «خانواده محوری»
۱۲۶	۳-۲- خانواده و تفاوت های جنسیتی
۱۲۷	۳-۳- خانواده و دگرگونی وضع زنان
۱۲۷	۳-۴- خانواده و فردگرایی

۱۳۲	۳-۵- خانواده و سرمایه‌داری
۱۳۴	۳-۶- خانواده و نهضت فمینیسم
۱۳۷	۳-۷- خانواده و رسانه‌ها
۱۴۲	۳-۸- خانواده و دین
۱۴۳	فصل چهارم: نقش‌های خانوادگی و اجتماعی
۱۴۴	۴-۱- نقش‌ها و تمایز جنسیتی
۱۴۶	۴-۲- نقش همسری
۱۵۳	۴-۳- نقش مادری
۱۵۴	نقش مادری و دلالت‌های زیستی آن
۱۵۷	جایگاه مادری در قرآن
۱۶۱	۴-۴- نقش‌های اجتماعی
۱۶۲	خاستگاه شغلی زنان
۱۶۵	شغل زنان در اسلام
۱۶۸	۴-۵- توازن میان نقش‌های تکوینی و اجتماعی
۱۷۲	۴-۶- مادری و تعارضات شغلی
۱۸۱	فصل پنجم: بررسی مطالعات انجام‌شده
۱۸۲	۵-۱- مروری بر مطالعات انجام‌شده در ایران
۱۸۶	۵-۲- مروری بر مطالعات انجام‌شده در جهان
۱۹۰	۵-۳- نتیجه‌گیری مطالعات پیشین
۱۹۱	۵-۴- یافته‌های تحقیق حاضر
۲۰۵	فصل ششم: نتایج و دستاوردها
۲۱۹	منابع و مآخذ
۲۱۹	منابع و مآخذ فارسی
۲۲۰	منابع و مآخذ انگلیسی

سخن نخست

اگر از چند دانش آموز دبیرستانی سوال شود: "هویت شما چیست و از جایگاه فردی و اجتماعی خود چه تعریفی دارید؟" چه خواهند گفت؟ به احتمال زیاد، پاسخ‌هایی حاکی از سردرگمی، کم‌آگاهی و ابهام خواهند داد. اگر از بزرگترها هم پرسیم بعید است جواب روشنی بدهند. راستش من هم شاید در قبال این پرسش تعریف روشنی از هویت خویش ندارم. به ویژه اگر فقط از دانش آموزان دختر سوال کنیم با چه نتایجی مواجه می‌شویم؟ آنان از هویت، جنسیت و نقش اجتماعی خویش چه می‌دانند؟ هویت مه آلود دختران حاصل در هم آمیختگی عوامل مختلفی همچون هویت اسلامی، هویت ایرانی، مسائل فرهنگی، سیاسی و اجتماعی، فضای مجازی و ارتباطات گسترده بین فرهنگی و بین‌المللی است. به اینها اضافه کنید نقش دنیای دیجیتال و تناقض‌ها و بی‌تدبیری‌هایی را که دختران به طور روزمره تجربه می‌کنند. اطلاعات عمومی یک کودک هشت ساله امروز قابل مقایسه با کودکان چند دهه قبل و حتی یک دهه قبل نیست. دختران و نیز بزرگترها

با بمباران اطلاعات و دانستنی‌ها از سراسر جهان در گوشی‌های هوشمند خود مواجه‌اند. آنان بی‌محابا گیم‌ها، سرگرمی‌ها و تولیدات مغرب زمین را جستجو و استفاده می‌کنند. این روند متوقف کردنی نیست و برای پاسداشت هویت دختر مسلمان ایرانی تلاشی گسترده و نظام‌مند در سطح ملی، منطقه‌ای، مدرسه‌ای و خانوادگی لازم است. در یک جمله: "با بحران هویت جنسیتی در میان دختران مواجه هستیم." سامان‌دهی هویت دختران ایرانی، آرامش روحی و روانی آنان را در جامعه پرتنش امروزی به دنبال خواهد داشت. آنان بیش از هر زمان دیگری نیاز به خویش‌شناسی و آگاهی کافی از نقش خود در تحصیل و کار و زندگی دارند.

این مهم باید در دو سطح سیاست‌گذاری و اجرا مورد توجه قرار گیرد. در سطح اول، نهادهای مسئول در کشور مانند آموزش و پرورش، آموزش عالی، رسانه‌ها و مانند آن باید با تعیین اهداف و تامین بودجه کافی در برنامه‌های عمرانی ملی زمینه کار را فراهم کنند. در سطح دوم و اجرا، واحدهای عملیاتی مانند مدارس و دانشگاه‌ها و مسئولان اجرایی و سایر کنشگران مانند معلمان و اساتید و... باید اقدامات جدی و کارشناسانه جهت تحکیم و توسعه هویت ایرانی-اسلامی جوانان، به ویژه هویت جنسیتی دختران این مرز و بوم را جامعه عمل ببوشانند.

به یاد دارم در یکی از پروژه‌های ارزیابی مدارس اسلامی، یکی از پایین‌ترین نمره‌های به دست آمده مربوط به مهارت‌های شناختی دانش‌آموزان بود. یعنی کودک و نوجوان، بیش از آنکه بیاندیشد و استدلال کند و سوال‌کننده باشد، فردی مطیع، تقلیدکننده و منفعل بار می‌آید. لذا طبیعی است که فضای حقیقی جامعه و فضای مجازی ایران و جهان به راحتی بر ارزش‌ها، باورها و سلیقه‌های او اثرگذار باشند و حتی آن‌ها را بازتعریف کنند. در چنین هنگامه

پرهجمه‌ای، هویت مستقل فردی و اجتماعی به درستی شکل نخواهد گرفت. به نظر من، کتاب حاضر از سه منظر دارای ارزش مطالعه و تحقیق و تدقیق است. اول اینکه تلاشی است عالمانه، محققانه و دلسوزانه برای تبیین هویت جنسیتی دختران که در قالب رساله دکترای راهنمایی اساتید راهنما و مشاور انجام شده است. دوم اینکه بستر بحث را هویت دینی دانش‌آموزان تشکیل داده و آنگاه مباحث طرح شده در کتاب مورد تحلیل و تبیین قرار گرفته‌اند و جوانب گوناگون موضوع دیده شده است. و سوم اینکه پدیدآورنده کتاب، سرکار خانم دکتر مریم رئوف ملایری، خود از دست‌اندرکاران یکی از دبیرستان‌های دخترانه خوش آوازه پایتخت است که همواره دغدغه هدایت و مربیگری دختران را داشته و با آنها سال‌ها زیسته است.

در نهایت پیشنهاد می‌شود برای بهره‌گیری هر چه بیشتر و مفیدتر از این کتاب ارزشمند علمی و نشان دادن راه‌های عملی‌سازی دستاوردهای نظری آن، "نقشه راه هویت‌یابی جنسیتی دختران" تدوین شود. تدوین چنین نقشه راهی، یک کار جمعی و گروهی است که با تشکیل یک تیم کارآمد و شایسته جامعه عمل خواهد پوشید. اعضای تیم می‌توانند از چنین ترکیبی برخوردار باشند:

- یک عالم دینی روزآمد که اشراف به مدارس دخترانه داشته باشد؛
- یک متخصص دانشگاهی مرتبط با موضوع؛
- یک مدیر مدرسه باتجربه و صاحب‌نظر؛
- یک دبیر یا معلم پرتجربه و صاحب‌نظر؛
- برخی از دانش‌آموزان یا فارغ‌التحصیلان دغدغه‌مند،
- مولف کتاب حاضر (به عنوان دبیر یا مسئول تیم)

انتظار می‌رود کتاب حاضر چون چراغ پرفروغی فرا راه کنشگران و مربیان مدارس، والدین، دختران و بانوان این مرز و بوم در عصر پرچالش غیبت قرار گیرد تا هوای مه‌آلود هویت دختران این سرزمین آفتابی شود.

حمید رحیمیان

دانشیار دانشگاه علامه طباطبائی

www.ketab.ir